

**НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ**

Суспільно-науковий проект
"Духовні цінності українського суспільства
у світлі співпраці суспільствознавства і богослов'я"

**Оптимізм і песимізм:
амбівалентність українського соціуму
в духовному і матеріальному вимірах**

XVI НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Київ 2018

ВНЗ «НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРАЦІ І ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ**

Суспільно-науковий проект
«Духовні цінності українського суспільства
у світлі співпраці суспільствознавства і богослов'я»
(2001-2017)

**Оптимізм і песимізм:
амбівалентність українського соціуму
в духовному і матеріальному вимірах**

XVI НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Київ 2018

УДК 082+2+3
ББК 60+86
О - 60

Розповсюдження та тиражування
без офіційного дозволу
ВНЗ «Національна академія
управління» заборонено

Оптимізм і песимізм: амбівалентність українського соціуму в духовному і матеріальному вимірах: матеріали XVI науково-практичної конференції. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2018. – 144 с.

ISBN 978-617-7386-11-6

У збірці представлені матеріали учасників XVI науково-практичної конференції «Оптимізм і песимізм: амбівалентність українського соціуму в духовному і матеріальному вимірах», проведеної 18 травня 2017 р. у рамках суспільно-наукового проекту «Духовні цінності українського суспільства у світлі співпраці суспільствознавства і богослов'я». Організатори конференції: ВНЗ «Національна академія управління», Науково-дослідний інститут праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України і НАН України.

Редакційна колегія: Ерохін С. А., д.е.н., професор
Баранівський В. Ф., д.філос.н., професор
Осічнюк Ю. В., д.філос.н., професор
Єрмошенко М. М., д.е.н., професор
Матвійчук В. К., д.ю.н., професор
Ільчук Л. І., к.політ.н, доцент
Привалко Т. В., к.і.н.

Рекомендовано до друку вченою радою ВНЗ «Національна академія управління» (протокол № 1 від 22.02.2018 р.) і вченою радою Науково-дослідного інституту праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України і НАН України (протокол № 4 від 19.02.2018 р.).

Упорядник: Привалко Т. В.

УДК 082+2+3
ББК 60+86
О - 60

© ВНЗ «Національна академія управління», 2018

ISBN 978-617-7386-11-6

ЗМІСТ

Пленарне засідання

Смолянюк В. Ф. Громадянське суспільство як суб'єкт забезпечення національної безпеки України.....	7
Протоієрей Павло Мельник. Гносеологічні межі оптимізму: богословський дискурс.....	10
Ільчук Л. І. Соціальне самопочуття населення України як результат соціальної захищеності.....	12
Степовик Д. В. Ікона як зображальна богословія у суспільному вимірі...	18

Українське сьогодення: суспільно-політичні настрої

Баранівський В. Ф. Духовна єдність як чинник оптимізму та духової безпеки українського суспільства.....	20
Цімох Д. Оптимізм і песимізм та духовна безпека українського суспільства.....	22
Дубров Я. О. Амбівалентність влади індукує амбівалентність соціуму....	23
Саракун Л. П. Соціальне самопочуття населення України на етапі транзитивних змін.....	27
Павлов В. Л. О методологических предпосылках исследования гражданского общества и демократии.....	28
Костецька М. Теорія справедливості Арістотеля.....	30
Куберська В. Зіставлення оптимістичної філософії Георга Гегеля і песимізму філософії Артура Шопенгауера.....	32
Сервецький І. В. Філософія зрадництва.....	33
Дрозач М. І. На шляху від «зрад» і «перемог» до формування української національної ідентичності.....	37
Поліщук В. Вплив соціального самопочуття на політичну ідентичність українських громадян.....	38
Вознесенська О. Л. Соціальний оптимізм в умовах деструктивних інформаційних впливів.....	40
Терюханова І. М. Засоби масової інформації: свобода слова чи маніпуляція масовою свідомістю українців.....	42
Бурлій Н. Психологічне насильство через засоби масової інформації.....	44
Крутії В. О. Політична система України: необхідність наукового осмислення.....	46
Петренко К. М., Пшеничний П. В. Волонтерська діяльність в умовах проведення Антитерористичної операції.....	47

Малахов М. А., Михайлов В. С. Методичні підходи до оцінки соціально-психологічних установок військовослужбовців.....	50
Деточка О. Д. Результативність інформаційно-психологічного впливу противника на особовий склад Збройних Сил України.....	52
Єфімова В. В. Основні засоби та форми інформаційно-психологічного впливу противника на військовослужбовців Збройних Сил України в районі проведення АТО.....	54
Панченко В. М., Шевчук О. В. Шляхи підвищення захищеності особового складу Збройних Сил України від інформаційно-психологічного впливу противника.....	56

«Оптимізм» і «песимізм»: суільствознавчі рефлексії

Медвідь Ф. М., Курчина Т. О., Твердохліб А. І. Гуманітарна безпека Української держави: сучасні виклики.....	59
Лозниця С. А. Візії минулого: позитивне і негативне прочитання історії.....	61
Привалко Т. В. Наслідки Революції Гідності в оцінках громадсько активного середовища (за матеріалами усноїсторичного дослідження)...	63
Магась В. О. Популізм і прагматизм в українських політичних молодіжних організаціях підросійської України в роки Першої світової війни.....	66
Ришканич Р., Кітов М. Г. Філософія та релігія: точки перетину.....	67
Чура В. І. Особливості релігійної ситуації Буковини та Закарпаття в рік відзначення 1000-ліття хрещення Київської Русі-України.....	69
Чура О. В. Рецепція компартійними структурами Львова релігійного ренесансу у рік 1000-ліття хрещення Київської Русі-України.....	71
Берсенева Г. О., Кітов М. Г. Філософська рефлексія з питань генної інженерії та клонування.....	73
Смольська Л. М. Позитивно-оптимістичне мислення як прикладна філософія.....	75
Чуприк Н. В. Деякі психологічні особливості навчального процесу.....	77
Нікітіна І. В. Оптимізм і песимізм як похідні самоставлення особистості студента.....	79
Рапаєва М. В. Деякі аспекти реалізації інтелектуального капіталу в Україні.....	81

Соціальна справедливість у формуванні громадської думки та суільних настроїв

Ільчук Л. І. Соціальний популізм як гальмо розвитку демократії.....	83
Камінник І. С. Популізм як причина невдач українських реформ: деякі аспекти.....	87
Баранівський В. В. Соціальна справедливість у забезпеченні оптимізму та сталого розвитку України.....	91
Поляк Н. О. Готовність України до впровадження міжнародних норм у сфері соціального захисту безробітних.....	93

Дубок Т. В. Оцінювання сучасного рівня соціального захисту безробітних та аналіз діючих норм вітчизняного законодавства у цій сфері.....	95
Тарасюк О. П. Ратифікація Конвенції Міжнародної організації праці № 181 про приватні агенції зайнятості (1997): можливості та проблеми.....	97
Болюбах В. В. Фостерна сім'я – інноваційна форма соціального обслуговування вразливих категорій населення.....	100
Давидюк О. О. Деякі аспекти реформування інтернатних установ системи соціального захисту населення.....	102
Петренко Ю. М. Специфіка потреб осіб зі стійкими фізичними, інтелектуальними та психічними порушеннями.....	105
Барабаш Ю. Ю. Аналіз організації дозвілля у психоневрологічних інтернатах України.....	107
Вонберг Т. В. Соціальна відповідальність держави у сфері екологічної безпеки.....	109

Оптимізм і песимізм у тенденціях сучасної кримінально-правової політики України

Харь І. О. Теоретичні і методологічні проблеми дослідження суб'єкта злочину: позитивне спрямування.....	111
Мороз В. Г. Поняття місця вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину: використання позитивних положень.....	114
Астахова О. О. Поняття обстановки вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину: позитивне вирішення проблеми.....	115
Матвійчук О. В. Кваліфікуючі ознаки злочину, передбаченого ч. 2 ст. 253 КК України – загибель або масове захворювання населення: позитивне кримінально-правове вирішення проблеми.....	117
Лоскутов О. В. Соціальний резонанс, викликаний суб'єктивним сприйняттям несправедливості по відношенню до жертв злочинів.....	118
Савенкова Т. Г. Етичний, культурно-історичний та міжнародно-правовий чинники кримінально-правової заборони діяння, передбаченого ст. 238 КК України.....	121
Олейнік В. П. Засоби та джерела злочину забруднення моря, передбаченого ч. 1 ст. 243 КК України: відповідальне вирішення проблеми.....	124
Волкова Т. І. Істотна шкода, причинний зв'язок та місце вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 249 КК України: позитивне вирішення проблеми.....	126
Ковальова Т. І. Позитивні положення, що стосуються обмеженої юрисдикції мігруючих територій.....	128
Карпенко М. І. Удосконалення юридичної відповідальності за військові правопорушення на теренах незалежної України.....	130

Шнипко О. С. Вчинення злочину, передбаченого ч. 3 ст. 371 КК України з корисливих мотивів або в інших корисливих інтересах: позитивне вирішення проблеми.....	133
Матвійчук В. В. Родовий об'єкт злочину порушення недоторканості приватного життя: позитивне вирішення проблеми.....	135
Гмирін А. А. Суб'єкт злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів: позитивні положення у дослідженні.....	136
Сказко Ю. А. Історико-правовий розвиток кримінальної відповідальності за розбійні напади на банківські установи та інкасаторів.....	139

підтримки ефективного суспільного розвитку, який є найважливішим фундаментом будь-яких перетворень. Реалізація політиками принципів легітимності та підтримки призводить до утворення якісно нового типу відносин між суб'єктами та об'єктами влади – виникненню довіри. Вона лежить в основі формування загальнодержавної ідентичності, що відображає згоду влади і громадян з приводу вірувань і цінностей.

Отже, на політичну ідентичність українців впливають не лише соціокультурні чинники, а й соціально-класова поляризація українського суспільства. Низький рівень соціального самопочуття українських громадян є серйозною перешкодою консолідації громадян стосовно цілей суспільного розвитку.

О. Л. Вознесенська*

СОЦІАЛЬНИЙ ОПТИМІЗМ В УМОВАХ ДЕСТРУКТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВПЛИВІВ

В умовах гібридного протистояння, заснованого на ціннісному конфлікті в єдиному мовному просторі з країною-агресором, відбулося руйнування старої системи умов і факторів, що впливають на формування оптимістичного чи песимістичного настроїв українців. Але в контексті формування громадської думки не вивчено досвід найновітнішої історії і не зроблені відповідні висновки для розвитку суспільства з урахуванням реалій соціально-економічного та зовнішньополітичного стану України. Наслідком дезорієнтації соціального спрямування людей є суспільні потрясіння, колективні травми, що отримані нашим суспільством за останні роки. І, звісно, на суспільство впливає песимізм, втрата перспективи, скепсис, глибоке безвір'я, духовна зневіра.

Нові умови передбачають нову парадигму людського буття, розвиток самосвідомості, перебудову системи ціннісних орієнтацій, соціальних установок, інтересів, методів мислення, соціальної спрямованості поведінки особистості, що ми й бачимо з перших днів Революції Гідності та війни на Сході країни: волонтерський рух, добровольчі батальйони, реформування всіх гілок влади та зміни у всіх сферах суспільства. Водночас традиційні інститути, що формували соціальну спрямованість людини, частково зруйновані і вже не діють, а нові ще не повністю сформувалися. І найголовніше – все це відбувається в умовах переходу до інформаційного суспільства. ЗМІ стають не стільки джерелом інформації, а й потужним інструментом впливу на суспільну думку, настрої, світоглядні позиції, цінності українців. Додамо, що українське законодавство щодо ЗМІ не є досконалим, що робить їхню діяльність нерегламентованою. Поширення новітніх соціальних медіа призводить до лавиноподібного розповсюдження інформації, що не піддається перевірці на достовірність. Це відбивається на духовно-моральному стані особистості та суспільства.

* к.психол.н., старший науковий співробітник лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, президент ВГО «Арт-терапевтична асоціація».

Соціальний оптимізм найбільш потрібен у кризові періоди, коли є порушення відчуття безпеки, довіри до світу, дефіцит достовірної інформації, підвищена чутливість до емоційно насиченого інформаційного контенту, прихильність суспільства до екстремальних дій, криміналізація соціальних процесів, маргіналізація певних груп населення (вимушені переселенці, учасники бойових дій тощо). Соціальний оптимізм є необхідною умовою перебудови державного устрою, реформування різних сфер життя суспільства.

Враховуючи, що соціальний оптимізм знаходиться в тісній взаємодії з об'єктивними змінами в соціальному бутті, вважаємо вивчення його формування дуже актуальним.

У психології зазвичай ці феномени – оптимізм і песимізм – зводяться до індивідуальних проявів психіки, їх соціальна сутність є маловивченою, але саме вони є особливо важливими під час ворожих інформаційних впливів, коли від настрою та стану суспільства залежить можливість протистояти агресії.

Р. Камісс і Х. Ністіко визначають оптимізм як позитивну когнітивну упередженість, яка разом із самооцінкою та самоконтролем забезпечує суб'єктивне благополуччя індивіда [2].

В основі соціально-філософського підходу до дослідження феномену соціального оптимізму закладено положення щодо загальних тенденцій поведінки кожної людини. На думку Ш. Боташевої, існують стійкі компоненти соціального оптимізму: впевненість, віра, переконаність, надія, ціннісні орієнтації, загальна спрямованість, які можна типологізувати. Взаємодія соціального оптимізму з соціальним буттям призводить до організації основних типів мотиваційної спрямованості індивіда – його оптимізму або песимізму [1].

Ми розглядаємо соціальний оптимізм як позитивні очікування людини, які поширюються на суспільне життя (віра в прогрес, розвиток суспільства), і які підкріплені активною громадською позицією, готовністю діяти на благо суспільства, та усвідомленням себе як суспільно значущої сили.

Якщо розглядати індивідуальний рівень формування соціального оптимізму, власна громадська активність людини є принциповою для оцінки соціального оптимізму. Невпевненість призводить до відсутності дій, відсутність дій не дозволяє людині отримати власний досвід участі у суспільних перетвореннях, що є фактором формування оптимістичної чи песимістичної позиції. Внутрішній локус-контроля також стає індикатором соціального оптимізму як віра у власні можливості впливати не тільки на власне майбутнє, але й на майбутнє суспільства.

Враховуючи, що оптимізм є захисним фактором особистості та суспільства від дистресу та значимим фактором прогнозування суб'єктивного благополуччя [2], соціальний оптимізм можна вважати необхідною умовою виходу суспільства з кризи.

Отже, соціальний оптимізм визначається через індивідуальні параметри – внутрішній локус-контролю, громадську активність, позитивні очікування. І кожен із цих параметрів піддається інформаційним впливам: через емоційну сферу і, як наслідок, на суспільні настрої, формування ціннісної сфери, світогляду, які визначають в тому числі і громадську активність людини, її очікування щодо майбутнього.

Таким чином, в умовах інформаційної війни формування соціального оптимізму ускладнюється і буде визначатися розвитком медіакультури суспільства, рівень якої залежить від поширення медіаосвітніх проектів.

1. Боташева Ш. Х. Социальный оптимизм и пессимизм как философская антропология : автореф. ... докт. философ. наук : спец. 09.00.11 – социальная философия. – Ставрополь, 2002. – 46 с.
2. Петрова Е. А. Оптимизм как одна из составляющих субъективного благополучия // Вопросы психологии. – 2009. – № 1. – С. 51–58.

І. М. Терюханова*

ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: СВОБОДА СЛОВА ЧИ МАНІПУЛЯЦІЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ УКРАЇНЦІВ

Засоби масової інформації є не лише джерелом інформації, а й генератором новітніх поглядів, ідей, впливаючи на соціально-психологічні настрої людей, формуючи загальноприйнятті смаки та громадську думку. ЗМІ постійно вдосконалюються, максимально наближаючись до «свого» глядача, враховуючи особливості сприйняття, пам'яті та мислення людей, поліпшуючи умови сприйняття і засвоєння пропонованої інформації. Завдяки цьому ЗМІ впливають на громадську свідомість, маніпулюючи нею.

Маніпуляція свідомістю – це своєрідне панування над духовним станом людей, управління їхньою поведінкою через нав'язування їм ідей, установок, мотивів, стереотипів поведінки, вигідних суб'єкту впливу [1].

В арсеналі ЗМІ існує ціла система прийомів, спрямованих на маніпуляцію громадською думкою: фальсифікація фактів; вибірковість інформації; спрощення інформації про складні проблеми; стереотипізація інформації; застосування принципу демократії шуму; маніпулятивна семантика та маніпулятивна риторика; постійне ствердження та повторення певних фактів; розподіл проблеми на окремі фрагменти, які важко або неможливо поєднати та усвідомити вцілому; підкреслена терміновість повідомлень, постійна зміна яких позбавляє інформацію будь-якої логічної структури; сенсаційність, яка призводить до замовчування важливої інформації чи відволікання уваги від неї [2].

Завдяки ЗМІ (передусім телебаченню) відбувається звуження і стандартизація індивідуальної свідомості, що позбавляє людину особистості, самостійності, привчає до копіювання пропонованих ЗМІ спрощених життєвих стандартів, стереотипізації мислення у вигляді соціальних та політичних ток-шоу, безкінечних серіалів, блокбастерів з яскравими та жорстокими сценами, нескінченні інтерв'ю з зірками різної величини.

Саме телебачення найбільш ефективно впливає на появу «масової людини». Масова та індивідуальна свідомість існують поряд, доповнюючи одна одну. Людина завжди, з одного боку, прагнула до розвитку індивідуальної свідомості, з іншого – до «розчинення у масі», «почуття ліктя» у випадках, коли їй необхідно звільнитися від негативних емоцій, з якими важко або взагалі

* к.е.н., завідувач відділом робочих місць, профорієнтації та підготовки кадрів Науково-дослідного інституту праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України і НАН України.